

היבטים לשוניים שימיני פג

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת שמיני ובהפטרה ובראשון של תזריע

ט ד נְרָאָה: האל"ף בקמץ

ט ו וִירָא: הוא"ו בשווא נע ולא בפתח

ט טו וַיַּחְטְאֵהוּ: הטי"ת בשווא נע בגלל הדגש. אין לקרוא וַיַּחְטְאֵהוּ¹

ט יז עליית שני

ט כ וְהַמְכָּסָה: המ"ם בשווא נע

ט כד עליית שלישי

וַתֵּצֵא אֵשׁ: טעם נסוג אחור לת"ו וכן הוא בהמשך בפרק י ב וַתֵּאָכֵל הטעם בת"ו מלעיל, כן הוא בהמשך בפרק י ב

י א וַיִּקְרְבוּ: עפ"י רוב, מוטעם בגרש².

לֹא צֹוּה אַתֶּם: הלמ"ד במרכא כפולה

י ד קָרְבוּ: שני טעמים באותה תיבה, יש לקרוא קודם את הגרשיים ולאחר מכן את התלישא³

י ו רֵאשִׁיכֶם: הרי"ש בקמץ גדול. אֶל-תִּפְרָעוּ: במונח לגרמיה⁴. אֲשֶׁר שָׂרַף ה': כך היא ההטעמה ולא כקורן ואחרים אשר הטעימו מרכא-טפחא

י י וְלֹהֲבֵדִיל: הלמ"ד בשווא נע, בכ"י לניגוד הלמ"ד הראשונה בחטף פתח להורות על הנעת השווא ולא על קריאת החטף עצמו⁵

י יב עליית רביעי

י יג חֲקֹךְ וְחֶק-בְּנֵיךְ: החי"ת בשני המקרים בקמץ קטן, כן הדבר בפסוק הבא. כִּי-

כֵּן צִוִּיתִי: הצד"י בקבוץ, בפסוק יח הצד"י בחירק

י טז עליית חמישי

י יט וְאֶכְלֹתִי: במלעיל. הֵיטֵב בְּעֵינַי ה': הה"א בפתח והי"ד דגושה⁶

י א עליית ששי

¹ או וַיַּחְטְאוּ במבטא ה"ישראל" שאינו מבחין בין אל"ף לה"א...

² בתורה קדומה מוטעם בקדמא.

³ מקומה של תלישא גדולה הוא תמיד על האות הראשונה של המילה, לכן לא הייתה אפשרות אחרת לסמן את הטעמים.

⁴ יש מסתפקים במונח יחיד ואחריו פסק ואחריו רביעי, אם הוא פסק שאחרי טעם מחבר או לגרמיה, שאז הוא מפסיק, כמו בפרשת נשא: שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים. בתכנת הכתר הוצאת בר-אילן החליטו שהוא פסק (אפשר להבחין אם הפסק קרוב למילת המונח או רחוק ממנה). ראה עוד בספר טעמי המקרא של ר"מ ברויאר ז"ל. לפי הרב ברויאר ישנם עוד שני מקומות נוספים בתורה בהם ישנו פסק לאחר המונח, וזה האחרון נחשב למונח לגרמיה למרות שאין רביעי לאחריו: בספר בראשית בפרשת תולדת 'את מחלת' ובויקרא בפרשת אמר 'אשר יוצק על ראשו'.

⁵ לגבי קריאת השווא כבר צוין כמה פעמים שמי שרגיל לקרוא שווא נע כסגול (המנהג הרגיל), אין טעם שישנה לחטף פתח בלא-גרונות.

⁶ כמשפט ה"א הידיעה, אך לא כל המפרשים פירשו כך את הה"א. הפועל עם ה"א הידיעה צריך לבוא בזמן הווה (בינוני) ואין כן הדבר. ולכן קשה כאן ההכרעה האם מדובר בה"א הידיעה או ה"א השאלה.

יא ז וְשָׁסַע שְׁסַע: תיבה ראשונה במלרע, אין טעם נסוג אחר. וְהוּא גְרָה לָא-יִגְר: טעם טפחא בתיבת וְהוּא

יא ט בַּיָּמִים: היו"ד בקמץ ודגש חזק במ"ם הראשונה, רבים של 'ים' להבדיל מרבים של 'יום', כן הדבר בפסוק י

יא יג הַעֲזֹנִיה: העי"ן בקמץ קטן

יא יח וְאֶת-הָרְחִים: במלרע

יא כב וְאֶת-הַסְּלֵטִים: הסמ"ך בקמץ קטן

יא לב וְכָל אֲשֶׁר-יִפֹּל-עָלָיו: כך היא ההטעמה ולא כקורן אשר הטעים מונח בתיבת יִפֹּל

יא לג עליית שביעי

יא לה יִתָּץ: קמץ בטיפחא

יא לו מַעֲיָן: העי"ן בשווא נח

יא מג תִּטְמָאוּ: הת"ו בחירק ולא בשווא, משקל סביל (התפעל)

יא מה עליית מפטיר

הפטרת פרשת שמיני שמואל ב ו:

ה וּבְמִנְעֻנְעִים: הנ"ן השנייה בשווא נח.

וּבְצִלְצִלִּים: הבי"ת בשווא נח הצד"י השניה בשווא נע⁷

ו וַיֵּאָחֶז: במלעיל

יא וַיִּבְרָךְ: במלעיל, וכן הוא כל 'ויברך' שבמקרא

כב וַנְקַלְתִּי: מלעיל

ח לְדָוִד: כן צריך להיות, עם למ"ד, בחלק מהחומשים אין למ"ד

יא וְהִנֵּיחֹתִי: מלעיל

טז וַנֵּאֱמָן: האל"ף בשווא נח לא בחטף

ראשון של תזריע:

יב ב וַיִּלְדָּה: אי הקפדה על השווא נע בלמ"ד משבשת את המשמעות. וְטִמְאָה: המ"ם בשווא נע, והאל"ף צריכה להשמע. לא לקרוא וְטִמָּה. וכן בפסוק ה

יב ד בְּדַמֵּי טְהָרָה: אין מפיק בה"א. יָמֵי טְהָרָה: הה"א מופקת

יב ה שני במנחת שבת

על-דַּמֵּי טְהָרָה: אין מפיק בה"א

יב וּבְמִלְאֵת: הלמ"ד בחולם והאל"ף אינה מונעת. יָמֵי טְהָרָה: הה"א מופקת

⁷ היא מנוקדת בחטף סגול, כנראה בהשפעת הסגול בצד"י הראשונה. במבטא הרגיל שלנו אין למעשה הבדל בין חטף סגול לשווא נע.

יג א שלישי במנחת שבת

יג ג הוּא: יש לשים לב בכל הפרשה מתי מנוקד הוא ומתי מנוקד הוּא

יג ד וּשְׁעָרָה: אין מפיך בה"א

יג ה לֹא-פֶשֶׁה: שי"ן שמאלית

הרב בצלאל אריאל נר"ו. שיבה לבצרון חלוקת בתורה לסדרים.

שבעת ימי המילואים והיום השמיני סדר הקריאה הארץ-ישראלי מחבר לסדר קריאה אחד, סדר ד, את פרשה כט שבחומש ויקרא העוסקת בשבעת ימי המילואים עם פרשה ל העוסקת ביום השמיני. לעומת זאת, לפי מנהג הקריאה הכבלי הנהוג היום, מתחילה סדרה חדשה ביום השמיני. כיצד ניתן להבין את המחלוקת? מצד אחד הגדרת היום כיום השמיני למילואים תומכת בשיטה הארץ-ישראלית, הרואה בו המשך של שבעת ימי המילואים.

מאידך, דברי חז"ל האומרים שאותו היום ראש חודש ניסן היה, תומכים במנהג הקריאה הכבלי. כירושלמי מצאנו את דעתו של רבי עקיבא, האומר שהיום הראשון למילואים היה ראש חודש ניסן והיום השמיני היה ה' בניסן. [ראה בתורה תמימה, פתיחת סדרת שמיני אות ב.] ייתכן שזו הייתה דעתו של מסדר הקריאה הארץ ישראלית. כפסוק נח מברך אהרן את העם כברכת כהנים, ובפסוק נט מברכים אותם משה ואהרן בברכת ויהי נעם. שתי ברכות אלו נקבעו כראשי סדרים. ברכת כהנים היא ראש סדר ו' בחומש במדבר, וברכת ויהי נעם היא ראש סדר יג בתהלים. כפסוק ס כאן: וַיֵּאָרְא כָּל-הָעָם וַיִּזְנוּ וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם. קבלת עול מלכות שמים בעקבות ירידת האש על ידי אליהו נקבעה כראש סדר טז בספר מלכים: וַיֵּאָרְא כָּל-הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ ה' הוּא הָאֱלֹהִים ה' הוּא הָאֱלֹהִים. הטמעת לשון פסוק ס בתוך ספר מלכים מנחה את הלומד להשוות בין האירועים.

מפתח סדרי התנ"ך סדר ה הוא סדר קצר במיוחד, שלושה עשר פסוקים בלבד. סדר קצר מעלה את השאלה כיצד נהגו בו בקריאת התורה כציבור בשבת? הרי יש צורך בעשרים ואחד פסוקים, לכל הפחות, עבור שבעה עולים? רשימת כל הסדרים הקצרים, שיש בהם פחות מעשרים ואחד פסוקים, היא: בראשית ו, יג, יז, כב. ויקרא ה, יג. במדבר י, כא, כו. דברים יד, יח, כה. יחד עם זאת, סדר קצר מדגיש את ההבנה שיש בו מסר רוחני, ערכי, היגיוני שהכמי ישראל רצו שנשהה בו במשך שבוע שלם. המסר יכול להימצא בראש הסדר או במרחב הסדר.

ההלכה הפותחת את סדר ה היא איסור כניסה ועבודה במקדש כשכרות והיא מהלכות מורא מקדש. גם ראש סדר ד בחומש כמדבר עוסק בכך. וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: אֶל-תְּכַרְתוּ אֶת-שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִי מִתּוֹךְ הָלוֹיִם: אִי. לטובת מי שאין לפניו ספר מסודר ע"פ הסדרים. סדר ה הוא בחומשים שלנו בחלוקה הנוצרית. פר' י החל מפסוק ה' עד הסוף.

מפתח סדרי התנ"ך ערכים בראשי הסדרים: ראה ברש"י על פסוק ב דיבור המתחיל זאת החיה. ראש סדר יב בחומש ויקרא נקבע בפרשת זבה המסכמת את דיני הטומאות היוצאות מהגוף גם בגלל הפסוק המסכם וְהִזְרַתֶּם אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאתֶם וְלֹא יִמְתּוּ בְּטִמְאתֶם בְּטִמְאֵם אֶת-מִשְׁכַּנִּי אֲשֶׁר כְּתוּבָם: שְׂעִירֵי חַטָּאת שֶׁל רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וְגַם קֹרְבָנוֹת חַטָּאת שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים בְּאֵים לְכַפֵּר עַל טוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ וּקְדָשִׁיו. (רש"י ה"ל, וגם י"ב, י"ב: כהתאמה). רש"י (בכרואשית כג:ד) מלמד שהלכות אלו הניעו את עשיו לוותר על הבכורה "אמר לו (יעקב): כִּפָּה אֶהְיֶה וְעֲנִישִׁין וּמִיתוֹת תִּלְוִינִי בָהּ... שְׁתוּנֵי יַיִן וּפְרוּעֵי רֹאשׁ. אָמַר: אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת עַל יְדֵה, אִם כֵּן מֶה חִפֵּץ לִי בָהֶן?" ע"כ שיבה לבצרון.

ט כד דפי בר-אילן פרשת שמיני פג

במה נחלקו משה ואהרון? יוסף תבורי פרופ' אמריטוס, המחלקה לתלמוד, בר-אילן.

פרשתנו פותחת בתיאור עבודת הקורבנות ביום השמיני למילואים, שהוא היום הראשון של העבודה הסדורה במקדש. הקרבת הקורבנות על המזבח הושלמה: "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלְּפָנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֵת הָעֹלָה וְאֵת הַחֲלִיבִים". אבל עדיין צריך להשלים את עבודת הקורבנות בכך שהכוהנים יאכלו את החלקים שהם חייבים לאכול. אכילת הקודשים נחשבת כחלק אינטגרלי של עבודת הקורבנות. אולם בינתיים אכלה האש את בני אהרון, והשאלה הייתה איך להמשיך?⁸

יש שלושה מאכלים שהכוהנים צריכים לאכול: (1) המנחה; (2) השוק והחזה של קורבן השלמים; (3) בשר קורבן החטאת. משה ציווה את אהרון ובניו הנותרים לאכול את המנחה

8 בין סיפור פטירתם להוראות ההמשך נכנס הציווי על איסור שתיית יין לכוהנים הבאים לעבוד במקדש. כידוע, חז"ל דרשו, שהפסקת רצף הסיפור באיסור זה נועדה לרמוז שבני אהרון מתו בעוון הזה. רד"צ הופמן הציג, שאולי האיסור על היין הוא המשך ישיר של האיסור לנהוג במנהגי אבלות על פטירתם של נדב ואביהוא, כי נהגו לתת יין לאבלים (פירוש לספר ויקרא, ירושלים תשי"ג, עמ' רו). בדרך דומה הלך הנצי"ב שהסביר, שהאיסור נאמר כאן כדי שלא ייתנו יין לאהרון להפיג את צערו, וכדי שיוכל להמשיך בעבודת היום (העמק דבר שם).

ובשר השלמים, כאילו לא קרה דבר, אך בהגיעו לדון בבשר החטאת הוא גילה, שהבשר נשרף כבר, שכך היה דינו אילו היו מנועים מלאכול אותו. משה קצף על כך, כי אכילת הבשר נועדה "לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני ה'", ואם הכוהנים לא אכלוהו, נראה שהכפרה נעדרת. לשאלת משה: "מדוע לא אכלתם את החטאת", השיב אהרון: "הן היום הקריבו את חטאתם ואת עלתם לפני ה' ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'". תשובתו התקבלה על ידי משה: "וישמע משה וייטב בעיניו" (שם: יט-כ).

במה נחלקו משה ואהרון? האם קרה משהו שמשה לא ידע עליו, והוא אשר גרם לכוהנים להימנע מאכילת הבשר? או שאולי השיב אהרון תשובה המבוססת על הלכה שמשה לא ידע (או שכן)? אפשרות אחרונה זו בעייתית לכאורה, אבל נראה בהמשך שהיא מצויה בפרשנות חז"ל לסיפור.

אחת התשובות המצויות בדברי חז"ל היא, שבשר הקורבן נטמא, ואסור לאכול בשר קודשים שנטמא (זבחים קא ע"א-עב). משה לא ידע זאת, וכאשר הודיעו אהרון על כך, הבין משה שאהרון פעל בצורה נכונה. לפי זה אנו מבינים שהכוהנים יכלו לאכול את המנחה ובשר השלמים, כי הם לא נטמאו. אולם לפי תשובה זו קשה להבין מה בא כל הסיפור ללמד אותנו. **א"ה. אם הוא מתכוון בדברים 'מה בא כל הסיפור...' לדחות דעה בחז"ל – הרי זה גובל בחוסר חכמה של ממש. מרע"ה קצף בטעות אחרי שהורה להם בפירוש לאכול למרות האנינות, היה עליו לברר למה לא אכלו, ולא עשה כן. ואחרי שהוסבר לו שהיה כדן הודה. מלמד על הענווה שלו ושל אהרון ובניו.**

אבן עזרא פירש שהייתה עובדה אחרת שמשה לא ידע. אהרון השיב "ואכלתי חטאת היום" (וי' י:ט) כמשפט חיווי: אכן אכלתי מן הבשר, אבל רק את השיעור המינימלי ש"ייטב בעיני ה'". אהרון לא אכל את הכול – כפי שההלכה מחייבת – משום שהיה טרוד בצרות או דאגות על מות הבנים' (ראב"ע שם).

מנגד, רוב הפרשנים הבינו שתשובת אהרון היא בגדר שאלה רטורית; אחרי שקרו לו הדברים האלה, 'אילו אכלתי את החטאת, הייטב בעיני ה'?!' אבל שאלה רטורית מניחה שהשומע אותה מבין את התשובה מעצמו, ואילו תשובת אהרון אינה חד-משמעית, והפרשנים, כאמור, נחלקו במהותה.

יש מספר מפרשים המסבירים שאהרון לא אכל כלל מן הקורבן, מתוך שיקול שאפשר לקרוא לו 'מטה-הלכתי'. הרעיון העיקרי הוא שאהרון קיבל אחריות על חטא בניו, והבין שהוא עצמו זקוק לכפרה, ולכן אין הוא ראוי לכפר על בני ישראל על ידי אכילת החטאת. רעיון זה מופיע, בניואנסים שונים, אצל הרשב"ם, כלי יקר, רש"ר הירש, הנצי"ב, רד"צ הופמן, וי' גרוסמן.¹⁰

לחז"ל הייתה דרך אחרת בפרשנות עניין זה. לפי מסורת חז"ל, יש כאן נתון נוסף שלא נזכר בפרשה: התאריך של היום השמיני הזה היה ראש חודש ניסן.¹¹ ביום הזה הקריבו קורבנות ראש חודש, שכללו שעיר חטאת, וגם הוא שעיר הבא לכפר על העם. מעתה, יש מקום לדון אם הזכרת 'שעיר החטאת' על ידי משה מכוונת לשעיר החטאת של היום השמיני או לשעיר החטאת של ראש חודש. ההבדל הגדול ביניהם הוא, שהקורבנות המיוחדים של היום השמיני של המילואים הם 'קדשי שעה', ואילו שעיר ראש חודש הוא מצווה לדורות – 'קודשי דורות'. לחז"ל היה ברור, שייטכן שיש הבדל בדין בין 'קודשי שעה', מצווה הנוהגת רק פעם אחת, לבין 'קודשי דורות' הנוהגים תמיד. יש להזכיר שהיה כאן גם שעיר חטאת שלישי! הרי לכל הדעות, היום השמיני למילואים, שהיה היום הראשון של עבודת המקדש הסדורה, היה גם היום הראשון להקרבת הקורבנות של נשיאי השבטים, כפי שתואר בפרשת "נשא". בין

⁹ א"ה. כידוע ה"א השאלה מנוקדת כרגיל בחטף-פתח, כאן מנוקד הייטב, ניקוד מתאים לה"א הידועה. פירוש ראב"ע מתאים לניקוד זה, אבל דחוק בפשט הכתוב.

¹⁰ י' גרוסמן, **תורת הקורבנות - מחוות של בשר ורוח**, ירושלים תשפ"א, עמ' 634-635.

¹¹ אין זה ברור מדוע חשבו חז"ל שהתאריך היה ראש חודש ניסן. ראו ח' מיליקובסקי, **סדר עולם**, ב, עמ' 134. א"ה. בסוף ספר שמות נאמר ויהי בחדש הראשון בשנה השנייה באחד לחודש הוקם המשכן. בקרבנות הנשיאים בסוף פרשת נשוא כתוב ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן ומשח אתו ויקדש אתו ואת כליו ואת המשכן ואת כל כליו ומשחם ויקדש אתם. בסוף פרשת תצוה ובסוף פרשת צו כתוב שעובר להקמת המשכן יש הכנה של שבעת ימי המילואים. הרי שבפשוטו של מקרא היום השמיני הוא הראשון בניסן. עם זאת יש דעה שהיום השמיני הוא שמיני בניסן.

קורבנות הנשיאים היה גם 'שעיר עזים אחד לחטאת', אלא שהיה ברור לכול שמשו רבנו לא התכוון בדבריו לשעיר החטאת של הנשיא, משום שציין שהחטאת הנדונה נועדה "לְשֵׂאת אֶת עֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לְפָנָי ה'" (וי' י:ז). קורבן החטאת של הנשיא אינו יכול לכפר על עוון העדה, כי מדובר בחטאת יחיד.¹²

מעתה נפתח פתח להבנה אחרת בדיון שבין משה ואהרן. הדיון נסוב על ההלכה הקובעת שלאדם אוֹנָן (אדם שנפטר אחד מקרוביו שהוא חייב להתאבל עליו) אסור לאכול מבשר הקודשים. אין חולק על איסור זה, אבל תנאים נחלקו במקרה שקברו את הנפטר ביום המיתה, אם הקרוב נחשב "אוֹנָן" גם בלילה שלאחר מכן. איסור זה אינו רלוונטי לפשט המקרא, שהרי כל עניינו בקורבנות המיוחדים של היום השמיני, שהם 'קודשי שעה', ובהיותם חד-פעמיים היה ברור שיש להם כללים משלהם. לפיכך, ביום השמיני של המילואים הותר למי שהיה 'אוֹנָן' לאכול מ'קודשי שעה', ובהקשר זה הייתה שאלה, אם ההיתר לאכול באנינות ביום השמיני חל גם על 'קודשי דורות', כלומר על שעיר ראש חודש. משה למד שאוֹנָן יכול לאכול מ'קודשי השעה' של היום השמיני, אבל הבין שההיתר הוא היתר גורף לכל הקורבנות המוקרבים באותו יום – גם 'קודשי דורות'. לעומתו חשב אהרן שההיתר מוגבל ל'קודשי שעה', ולכן, אף על פי שהותר לאכול משעיר החטאת של היום השמיני, אסור היה לאכול מהשעיר של ראש חודש, ולכן אהרן שרף אותו. התלמוד מסביר שסברתו של אהרן בנויה על קל וחומר ממעשר שני שאסור לאכול ממנו באנינות (בבלי זבחים קא א-ב).¹³

בכל הפירושים (פרט לאלה שמציגים את משה כמי שלא הכיר את העובדות או כמי ששכח הלכה ידועה), משה ואהרן עומדים לפנינו כחכמי הלכה המתדיינים על מקרה מיוחד שפרטיו לא נתבארו בתורה. אהרן לא שאל את משה מה לעשות, אלא הכריע בעצמו. משה הקשיב לדברי אהרן ולא הציע שישאל את ה', כפי שעשה במקרים אחרים (במ' ט'; טו: לב-לו). **א"ה. מה שייך לשאול כאן? השעיר כבר שרף! אחרי שמשו מגלה וְהִנֵּה שָׂרַף יֵשׁ מְקוֹם לְשֵׂאת אֶת פִּי ה'?** הוא השתכנע מדברי אהרן. זהו פשוטו של הכתוב, וכן נמצא בספרא: "הודה ולא בוש לומר 'לא שמעתי'".¹⁴ הסיפור מציג לפנינו את ראשיתה של תורה שבעל פה, תורה המתכוונת לפתור בעיות חדשות על פי ניתוח שכלי של המסורת ושל המקורות.¹⁵

י ו הרב גור אריה צור נר"ו. **דרשת הַנּוֹתָרִים**

בשימת לב ג' פסוקים נאמרו לגבי אלעזר ואיתמר לאחר מות נדב ואביהו:

בראשון (י"ו) לא נאמר הנותרים כלל: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלְאַלְעָזָר וְלְאִיתָמָר | בְּנָיו

רְאִישֵׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ וְגו'

בשני (י"ב) אמר הנותרים עם י':

וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל-אִיתָמָר | בְּנָיו הַנּוֹתָרִים קָחוּ אֶת-הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה

וְאֶכְלוּהָ מִצֹּאת אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הִוא:

ובשלישי (י"ט) אמר הנותרים ללא י':

וְאֵת | שְׁעִיר הַחַטָּאת דָּרַשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שָׂרַף וַיִּקְצֹף עַל-אַלְעָזָר וְעַל-אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִים

לֵאמֹר [מִדּוּעַ לֹא-אֶכְלָתֶם אֶת-הַחַטָּאת בְּמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ]

¹² אמנם, עניין כפרת העדה לא נזכר במפורש בפרשת הקורבנות של ראש חודש (במ' כח:טו), אבל מאחר שנאמר עליו שהוא הובא "לְחַטָּאת לָהּ", הבינו חז"ל שהוא מכפר, בדומה למועדים אחרים שבהם נאמר בפירוש ששעיר החטאת נועד לכפר (במ' כח:כב [פסח], שם:ל [יום הביכורים], שם כט:ה [ראש השנה]). ראו משנה שבועות, א, ד-ה.

¹³ התלמוד נכנס כאן לדיון אם אנינות הלילה שלאחר הקבורה והפטירה היא מן התורה או מדברי חכמים, והפרטים אינם חשובים לענייננו.

¹⁴ ספרא, שמיני, פרשה א, פרק ב:יב, ירושלים תשי"ט, נ ע"א. וכן הוא בכ"י וטיקן 66, ניו יורק תשי"ז (מהדורת פינקלשטיין, עמ' רג). יש להעיר שהבבלי גרס 'לא בוש משה לומר לא שמעתי, אלא שמעתי ושכחתי' (זבחים קא ע"ב). התוספת 'שמעתי ושכחתי' מלמדת שאהרן לא חידש הלכה, אלא הזכיר למשה הלכה שלמד ממנו, ומשה שכח אותה. חכמים נחלקו בקביעת מהי בושה גדולה יותר אצל משה: 'שכחתי' או 'לא למדתי'. א' מזרחי פירש ששכחה היא בושה, ומשה הודה שלמד ושכת במקום להצטדק ולומר 'לא שמעתי' (מזרחי על התורה, ו' י:כ). לעומת זאת, ר' משה סופר חשב שכחה אינה בושה גדולה כל כך. הבושה הגדולה יותר היא ש'אהרן העמיק יותר' בהבנת דברי התורה. משה לא ניסה להתחמק באמירת 'למדתי ושכחתי' אלא הודה שלא שמע (תורת משה, ו' שם).

¹⁵ י' תבורי, "למהות התורה שבעל פה ולקדמותה", בר-אילן, ל-לא (תשס"ו), עמ' 589-569.

ויש ליתן טעם בחילוק הנ"ל:

בפסוק הראשון (י"ו) אין צורך להזכיר "הנותרים" כלל, שהרי נאמר בו הציווי ראשיכם אל-תפגעו בגלל מות נדב ואביהו.

בפסוק השני (י"ב), אמר הנותרים עם י' בגלל המנחה שנאמר בה הנותרת מאשי יהיה ואכלוה מצות אצל המזבח כי קדש קדשים הוא: ולהקיש מן המנחה לבניו הנותרים שלא היה בהם דופי והם קדש קדשים כמנחה.

ובפסוק השלישי (י"טז) אמר הנותרים ללא י' משום סמיכותה למלה ויקצף: ויקצף על-אלעזר ועל-איתמר בני אהרן הנותרים, לומר לך שלא קצף ממש עליהם אלא רק משום כבודו של אהרן, וכרש"י שפירש במקום: בשביל כבודו של אהרן הפך פניו כנגד הבנים וכעס: וכן כדי לומר לך שאין כעסו כעס עולם אלא רק כדי להורות להם ההלכה.

ועל דרך הצח, נכתב הנותרים ללא יו"ד, שהותירם לחיים. שלא יהיה כעסו כעס עולם, ולא ימותו מהקפדתו.

וללמדנו כפי שמובא ברמב"ם (הלכות דעות פרק ב, הל' ג'): ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו או על הציבור אם היה פרנס ורצה לכעוס עליהן כדי שיחזרו למוטב יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי לייסרם ותהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו כאדם שהוא מדמה כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס.

ועוד י"ל, שכביכול הכתיב משה אדון הנביאים על עצמו הנותרים בלי יו"ד, שרמז לנו בזה את מאמרו של בר קפרא רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותא (קידושין מא.), ואע"פ שלשם שמים וכו', כי כעסו משכח תלמודו. ולכן לימד בכעסו כביכול שרק יראה עצמו כועס. ולכן כתב בלא יו"ד.

ועל דרך המוסר, יש לומר כאשר תקח את היו"ד מן הנותרים, נותרו האותיות כנוטריקון בסדר הפוך: מ"ן תוך"ה. לומר לך, שכאשר יקדיש האדם עצמו לה', באש קודש, כנדב ואביהו, תשאר לו הברכה במן ובתורה, בגשמיות וברוחניות. שהרי גופם נשאר קים גם בעת עלות נשמתם השמימה.

ועוד יש ליתן טעם למה שנכתב ג' פעמים שונות אך דומות, באותה לשון: הנותרים, הנותרת, הנותרים, כפירושו של אוה"ח הק':

ויקחו בני אהרן נדב ואביהו וגו'. ירצה להודיע מקום טעותם שהיא לב' סיבות, הסיבה האחת להיותם כהנים שאליהם תאות העבודה וזהו שהתחיל לומר בני אהרן.

הסיבה השניה, היותם גדולים במעשה ושקולים הם כמשה ואהרן כאו"ל (תו"כ הכא אחרי נג) וכאומרם בספר הזהר הקדוש (אחרי נו) שהיו במדרגה גדולה מצד מעשיהם, וזה אומרו נדב ואביהו, ובחי"נ זו אינה באלעזר ואיתמר שהגם שהם בני אהרן אין להם מדרגה מצד עצמם כנדב ואביהו.

ולעומקו של מקרא יאמר על פי אוה"ח הק' הנ"ל שכשם שהמנחה הנותרת, היא הנותר מן הקומץ שכולו לה', כן אלעזר ואיתמר הם בני אהרן שנתרו מנדב ואביהו שבעלותם השמימה היו כקומץ שכולו לה'. וזה שאמר הכתוב על אלעזר ואיתמר הנותרים בלי יו"ד. שלא הגיעו לדרגת מסירות נפש של נדב ואביהו שהם כנגד היו"ד שכולו לה', לכן נאמר על אלעזר ואיתמר הנותרים מאחיהם, ללא יו"ד.

סוף הפרשה זרע שמשון. זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל נפש השרצת על הארץ: להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל. יש לפרש סמיכות הפסוקים, לפי מה שכתב בספר פנים מסבירות לבאר מה שאמרו (פסחים מט:): דעם הארץ אסור לאכול בשר. דהיינו מחמת שבאכילת הבשר מתרבה כח היצר הרע בגופו של אדם, כי הבשר שהוא גוף הבהמי ממשיך על האדם כמה עבירות בדמו וגופו ונפשו, ולכן לעם הארץ אסור לאכול בשר, כי בכך יתרבה עליו כח היצר הרע. משא"כ התלמיד חכם שהוא עוסק בתורה, והתורה היא תבלין ליצה"ר ואין יצה"ר שולט במי שלומד תורה, לכן מותר לו לאכול בשר, עכ"ד. אולם לכאורה עדיין יקשה מדוע באמת הותר לתלמיד חכם לאכול בשר, הלא באכילת הבשר מרבה על עצמו כח היצר, ואף שאכן יש לו את התורה לתבלין, מכל מקום מדוע יכניס את עצמו לספק ולדבר שמצריכו לרפואה ותבלין, דלכאורה יותר עדיף שלא יאכל כלל ולא יהיה לו שום חסרון מחמת הבשר. לכן אחר שהזהיר איזה בהמה ועוף אסורים ואיזה מותרים באכילה, סמך לומר להבדיל בין הטמא ובין הטהור, כמתרץ ואומר למה באמת הותר לתלמיד חכם לאכול בשר. על כך מתרץ להבדיל בין הטמא וגוי, והיינו משום שהתלמיד חכם חייב להורות הוראות בישראל, ולשמור בעינא פקיא על כל הדינים המצטרפים, ומבואר בגמרא (ב"ק עב.) דמי שאינו אוכל בשר אין דעתו צלולה, ואכילת הבשר מסייעת לתלמיד חכם ללמוד ולהבין בתורה. והיות שהוא לומד ועוסק בתורה, אדרבה, אכילת הבשר גורמת אצלו להחליש את כח היצר על ידי כח תורתו, ובכך יוכל להבדיל בין הטמא ובין הטהור.

פֶּן לַחֲכָם וְיַחֲכֵם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר גליונות <https://gilyonot.jewishoffice.co.il>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

© בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ©